

Blant dinosaurer, indianere og hverdagshelter

Reisebrev fra Canada (med en sving nedom USA)

Av Elisabeth Swensen

«Outward bound»

Det er noe med slike faglige ekspedisjoner. En gruppe med noen felles kjennetegn og erklærte mål setter ut - gjerne langt av sted - for å se noe, møte noen, «høste av andres erfaringer». Samtidig har alle gruppereiser sin egen indre agenda, oftest like uuttalt (og litt fordekt) som den er viktig. Vi var 15 kolleger som reiste i regi av Institutt for samfunnsmedisin (ISM) ved Universitetet i Tromsø for å studere erfaringer med rekruttering av leger til ukanter i Canada og USA. Utgangspunktet var *ressurskommuneprosjektet* rundt ISM der seks utvalgte kommune(lege)r har fått status som utstillingsvinduer/laboratorier/rollemodeller formalisert ved universitetslektorer i 1/5 stilling. Jeg var med som norsk repre-

sentant i WONCAs arbeidsgruppe om *rural health* (omtalt i Utpostens julenummer i fjor, nr 99/7-8).

Universitetet i Tromsø er tuftet på begrepet utkanthelse, *rural health*. Canada er et foregangsland i så måte, og ett av de statlige prosjektene for å skaffe og beholde leger i utkantstrøk er Albertas Rural Physician Action Plan (RPAP) som vi var særlig interessert i. Fra Alberta reiste vi til USA, der University of Wisconsin har utviklet program for å få medisinestudenter til å spesialisere seg i *family medicine/primary health care* og også har igangsatt egne tiltak for å få studentene ut til rural areas. De «offisielle» faglige konklusjonene

Alberta sett fra buss. Time etter time etter time...

...og etter 4 timer rett vest. The Canadian Rockies.

etter turen er nylig presentert i en egen artikkel i Tidsskriftet. Dette er et reisebrev med bilder. Jeg likte Canada best, og derfor skriver jeg mest derfra.

«The more we are together»

De gamle distriktslegene hadde en faglig selvfølelse og et implisitt fellesskap som dagens kommuneleger mangler (knappt nok har forutsetninger for å savne). Den særegne kompetansen som man utvikler og trenger som primærlege i et norsk småsamfunn er for tiden lite påaktet og formulert. Behovet for korpsånd og strategisk tenking er akutt. I det perspektivet var det (også) fint å reise på tur. I tillegg til ti døgn med godt forberedt faglig program, foregikk det mye sosial og faglig snekring i timene ved siden av hverandre på fly og buss, ventende på flyplasser, hengende i barer, joggende i parker og slentrende i museer.

«Oh Canada!»

Jeg hadde i det minste tenkt meg fjell. Flotte fjell og digre trær, eventuelt en stor dypblå innsjø som speilet det hele. På forhånd hadde jeg lest kart og smattet på eventyrlige stedsnavn som Saskatchewan (der Joni Mitchell kommer fra) og Saskatoon. Så landet vi etter 17 timers flytur i *the middle of nowhere*. Konseptet for turen var «utkant besøker utkant».

*Fra Three Hills Hospital,
til venstre Kjell Nysveen.*

Sannelig! Gjennom bussvinduet på veg inn mot Edmonton city stirret jeg vantro ut over et brungrått steppelandskap, knapt nok bølgende, som strakk seg endeløst ut i fire himmelretninger til det måtte bøye seg for jordkrumningen. Jeg kom til å tenke på Robert Musils romantitel *Mannen uten egenskaper*. «Landskap uten egenskaper» sa jeg ubegeistret til kollega Hasse Melbye i setet ved siden av meg. «Jeg synes det er vakkert, jeg» sa Hasse. Etter to dager ga jeg ham rett. Alberta er vakkert og merkelig, ikke bare landskapet. På overflaten handler det mest om *the real thing*: olje, gass, korn

Bisonokser (bak gjerde riktignok).

og kjøtt. Her spiser cowboys og oljearbeidere store biffer med enkelt tilbehør og kler seg praktisk. Albertas undertekst er dinosaurer og indianere.

«Then a hero comes along»

Dan Husband er den kanadiske utgaven av landsbylegen. Landsbyen heter merkelig nok Three Hills (det forutsetter indianerblick å se hvorfor) og har 3000 innbyggere. Nærmeste by er Calgary 13 norske mil mot sørvest. Dan er litt over 40 år, opprinnelig fra distriktet, oppvokst som misjonærsønn i Afrika, har fem barn, kone som er utdannet lærer men nå jobber som legesekretær for ham, og stor rød bil med solid hengerfeste for familiens feriebolig. Arbeidsdagen hans er fra 08.00 til utpå kvelden (forsøk på konkret tidsangivelse fører til munter ekteskapelig diskusjon mellom legen og hans sekretær, jeg antar at han er hjemme i 18–19-tiden på kvelden når han ikke har vakt). Arbeidet fordeler seg mellom allmennpraksis på et nøkternt firelegesenter og ansvar for egne inneliggende pasienter pluss vakter pluss anestesi ad hoc ved Three Hills Hospital som er et snertent lite sykehus for rundt 12000 mennesker i omegnen. Sykehuset har ingen andre leger enn allmennpraktikere som driver omtrent som Dan. Det er vanlig at kanadiske allmennleger spesialiserer seg innen anestesi eller gynekologi/obstetikk. Dan har tilleggsutdanning i

anestesi. Ved Three Hills Hospital bistår legene ved alle fødsler, de gjør alle sectioer og stort sett alle enklere kirurgiske inngrep. Den som er tilgjengelig av legene med nødvendig kompetanse trår til uavhengig av vakt. RPAP byr blant annet på vikarer i helger og ferier, vaktgodtgjørelse av en viss størrelse og gratis tilgang til et elektronisk fagbibliotek.

Dan Husband gjør inntrykk. En blid og åpenbart hardt arbeidende kollega som er stolt av jobben han gjør, hjemstedet på prærien, familien og bilen. Mr. KOPF himself. Men han er ingen ideolog. Kan man lære noe av en sånn mann? At stabilt humør, høy moral og gode stayereregenskaper er en betydelig fordel i dette yrket? At det er moro å være helt? Tankene går (ikke uten grunn) til gamle dager i mitt eget

Dan Husband and his red car.

distrikt, nærmere bestemt til daværende kollega i Edland i Vinje, Svein Lie. Vi snakket ofte om forutsetningene for å trives og bli gamle i jobben. Svein formulerte det best: «Det ække no moro hvis det ikke er litt moro». Peter F. Hjort sa omtrent det samme når han satte likhetstegn mellom helse og mestring. Jeg smaker forsøksvis på en ny parole for gjenreise av den faglige motivasjonen: *Moro med mestring!* Hjemme vrir allmennpraktikerne seg kollektivt i angst og vande over økte byrder og økt ansvar, kanadierne var mest opptatt av hva slags betingelser og hvilke ferdigheter som trengs for å gjøre jobben.

«Young at heart»

Det er sikkert mye å fortelle fra Madison, Wisconsin. Minnene derfra er likevel kommet i skyggen av Canada. Men møtet med ungdommene i Madison har festet seg. En morgen spiste jeg frokost på hotellet med en helt fersk medisinestudent. Han var invitert for å fortelle om sine erfaringer fra utplassering i praksis. Han snakket med stjerneøyne om alt han hadde opplevd i løpet av noen måneder i et distrikt som var preget av fattigdom og sosial nød. Når han ble ferdig lege ville han helst jobbe «somewhere people really need me». Antagelig er det et alderstegn at man blir rørt over ungdommen, men OK. Han var ny og idealistisk og hadde sånne tanker om faget og yrket som jeg selv hadde for snart 30 år siden. Forskjellen er at han (og hans likesinnede) helt fra starten fikk en knagg å henge disse tankene på. Gjennom flere tiltak, blant annet en toårig ganske omfattende tilknytning til ett legesenter, ble de presentert for mangfoldet og utfordringene i allmennpraksis før sykehusmedisinen annekterte dem. De fikk sine «egne» pasienter (NB reelle,

ikke virtuelle) som de brukte som utgangspunkt for gruppeundervisning, og de fikk tid til å bli godt kjent med allmennlegene som jobbet ved «deres» legesenter. Jeg vil tro at ganske mange studenter på denne måten fikk en allmennlege som sin helt og rollemodell i faget. Allmennmedisin langt fra sykehus må jo være noe av det mest spennende en ung lege-in-spe kan tenke seg! Forutsetningen er at noen tar ansvar for å følge dem inn i terrenget. Begrepet *mentor* var et stikkord for samtaler både med lærere og studenter i Madison.

«I will survive!» (eller «Who's next?»)

Jeg gjør en mental sving nordover igjen som avslutning, til Canada (lytt til Joni Mitchells siste CD, spor seks, «A case of you»). Albertas berømte dinosaurer levde i The Badlands litt sør for Edmonton. Nå er de som kjent døde og har fått sitt eget museum der de segnet om og senere ble gravet frem. Fortsatt er deres skjebne en gåte. Alberta er også hjemstedet for store deler av de kanadiske indianerne. De lever enn så lenge, men vi så dem ikke. Vårt vennlige kanadiske vertskap nevnte dem knapt. På bymuseet i Edmonton er indianerne og deres kultur blitt objekter, *de* i motsetning til vi. Man har ikke engang tatt seg bryet med å tekste utstillingene om deres liv og levnet på indianernes eget språk.

Edmonton er ellers berømt for verdens største overbygde kjøpesenter, The Edmonton Mall.

Om natten på hotellet blir jeg liggende og gruble om forutsetninger for overlevelse – dinosaurer, indianere, utkantleger og kjøpesentre.

*Hjemme bra, men...
Arne Holm koser seg
med flymaten.*

